

A) İLK TÜRK DEVLETLERİNDE TOPLUM YAPISI

Coğrafi yapı

Teşkilatçı yapı

Hayvancılık

Yaylak ve kışlak

- Türklerin yaşadığı yer olan Orta Asya coğrafi yapısı itibariyle burada yaşayan Türkleri **göçebe bir hayat** sürmeye zorlamıştır.
- Bu yaşam şekli Türklerin **teşkilâtçı** ve mücadeleci olmasını sağlamıştır.
- Orta Asya'da göçebe olarak yaşayan Türklerin temel geçim kaynakları ise **hayvancılıktı**.
- Hayvancılıkta hayatlarını sürdüren Türkler, hayvanlarına ot ve su bulmak için **yaylak ve kışlaklara** göç etmişlerdir.
- Göç esnasında Türkler kağrı ve develeri kullanıyorlardı.
- Yaylaya çıkışları neşe ile gerçekleşiyordu.

Orta Asya

- Orta Asya, Türklerin yaşadığı coğrafi mekândır.
- Coğrafi sınırlar olarak doğuda Kingan Dağları, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Kafkasya, güneyde ise Himalaya Dağları ile çevrilidir.
- Orta Asya, Tian Shan gibi büyük dağlara, Karakurum ve Taklamakan gibi büyük çöllere sahip bir bölgedir.
- Bitki örtüsü bakımından yoksul bir bölge olan Orta Asya ağaçsız steplere sahiptir.

- Asya kıtası iklim olarak genelde kuraktır. Bundan dolayı tarım yerine hayvancılık yaygındır.
- Orta Asya, su kaynakları arasında tampon bir bölge olduğundan sıcaklık farklılıkları çok fazla olan bir bölgedir.
- Bölge genellikle çöl iklimi altındadır.
- Ayrıca bölgenin kurak ve denizlere uzak olması tarımı engellediğinden ticaret gelişmiştir.
- Tarihi İpek Yolu buradan geçmektedir.
- Bu bölge sadece Türklerin yaşadığı bir bölge değildir.
- Zamanla Çin ve Rusya'da bölgede hâkimiyet kurmuştur.
- Bugün dahi bölgede birçok bağımsız Türk Devleti bulunmaktadır.

Türkler ve Yayla

- Göçebe bir yaşam süren Türkler, Orta Asya'da yayla hayatı yaşıyorlardı.
- Temel geçim kaynakları özellikle küçükbaş hayvancılık olan Türkler hayvanlarına daha iyi otlak bulabilmek için yaylalarına göç ediyorlardı.
- Türkler yaylalara genellikle Mayıs ayı ortaları gibi göç ediyor ve dört ay kadar buralarda kalıyorlardı.
- Bu süre zarfında geçimlerini sağlamak için süt, yağ, peynirle yün elde ediyorlardı.
- Sonbahara doğru daha ılıman yerlere göç eden Türkler, ürettikleri ürünlerini burada satıyorlardı.
- Yaylacılık geleneği ilk Türklerden başka Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde devam etmiştir.
- Bugün dahi Karadeniz, Doğu Anadolu ve Toroslar 'da yayla geleneği sürdürülmektedir.

1. Türklerde Toplumsal Yapı

- ❑ Türk toplum yapısında töre önemli bir yer tutmaktadır. Türk toplumunda devlet ve toplum birbirinden ayrılmaz bir bütün olmuştur.
- ❑ Bu sistemde devlet adaleti sağlayacak, fertlerde devlete karşı sorumlulukları olan askerlik ve vergi işlerini yapacaktır.

Oğuş / Aile

Urug / (Aile Birliği / Sülale)

Boy - Bod / (Uruglar Birliği)

Bodun – Budun / (Boylar Birliği)

İl – el / (Devlet)

a) Oğuş (Aile)

- Toplumsal hayatın çekirdeğidir.
- Kan akrabalığı esasına dayanmaktadır.
- Türklerde aile geniş aile gibi (ataerkil) gözükse de çekirdek aile daha yaygındır.
- Türklerde evlenen çocuklara bir miktar mal ve çadır verilir ve bu çocuk baba evinden ayrılırdı.
- Kız çocukları evlenirken çeyiz aldıklarından dolayı mirastan yararlanamazdı.
- Türklerde exogamie (dışarıdan evlilik) yaygındı. Ayrıca tek eşle evlilik çoğunlukta idi. (**monogamie**)
- Türklerde evliliğin aşamaları söz kesme, nişan ve düğün törenleri şeklinde sıralanır.
- Evliliğin hukuki bir boyut kazanması için ayrıca nikâh yapılırdı.

b) Urug (Aile Birliği / Sülale)

- Ailelerin birleşmesiyle sülâleler meydana geliyordu.
- Urug, boyun bir parçasıydı.
- Urug'da aileler kan bağı ile birbirine yakın kimselerden oluşuyordu.
- Urug'da amaç; sosyal, ekonomik ve güvenlik açısından birbirlerine destek olmaktı.
- Urug ile ilgili kararlar aile reisi tarafından alınırdı.

c) Boy / Bod (Uruglar Birliği)

- Boy için bod tabiride kullanılmaktadır.
- Boyların başında bir bey bulunurdu.
- Boy beyi silahlı mücadele ile boyun menfaatlerini sağlıyordu.
- Boyların geniş arazileri ve askeri birlikleri vardı.
- Boyların kendilerine ait yaylak ve kışlakları vardı. Her boyun kendisine ait damgası vardı.
- Bu damgayı başka boyların sürülerine karışmaması için hayvanlarına vururlardı.

d) Bodun / Budun (Boylar Birliği / Millet)

- Boyların birleşmesiyle oluşuyordu.
- Boy beyleri boyun büyüklüğüne göre yabgu, şad ve ilteber gibi unvanları kullanıyorlardı.
- Bodun bağımsız olabileceği gibi bir il'e bağlıda olabilirdi.

- Devlet bodunlardan meydana geliyordu.
- Bodun ve boyların işbirliği sonucu (il) meydana geliyordu.
- Bodunların güçlü olması devleti de güçlü kılıyordu.

e) İl / El (Devlet)

- Budunların birleşmesi ile il olarak tabir edilen "Devlet" oluşmaktadır.

2. Türklerde Yaşayış

Göçebe Yaşam

At / Kımız

Hayvancılık

Afanasyevo kültürü

Hamam

Uygurlar

- **Göçebe yaşam** ve onun bir gereği olarak da hayvancılıkla uğraşan Türkleri, otlak ve mera yüzünden sık sık yer değiştiriyorlardı.
- Bu yer değişikliklerinde attan çok istifade ediyorlardı.
- **At**, Türklerin en önemli binek hayvanı olmakla beraber onun sütünden **kımız** adı verilen içecek üretiliyorlardı.
- **Hayvancılık** alanında da daha çok küçükbaş hayvancılıkla (koyun) uğraşıyorlardı.
- At ve koyun, Türklerin hayatına çok önceleri girmiştir.
- M.Ö. 2500 yıllarına ait olduğu sanılan **Afanasyevo kültürüne** ait olan kazılarda at ve koyun kemiklerine rastlanmıştır.

- Temizliğe çok önem veren Türkler evlerinde **hamam** bulunduruyorlardı.
- Göçebe yaşam şekli **Uygurlara** kadar devam etmiş ve Uygurlar ilk defa yerleşik hayata geçmiştir.
- Yerleşik hayata geçen Uygurlar, Türk tarihinde ilk defa Beşbalık, Turfan, Balasagun adı verilen şehirler inşa etmişlerdir.
- Türklerde birçok bayram ve merasimler düzenleniyordu.
- Meselâ yılın beşinci ayında toplu olarak merasim yapan Türkler ataları için kurban kesip spor müsabakaları düzenliyorlardı.

Türlere ait önemli spor dalları olarak:

- ✓ Ok atma
- ✓ Ata binme
- ✓ Çavgan (Cirit)
- ✓ Güreş
- ✓ Cirit atma
- ✓ Kılıç
- ✓ Tepik gösterilebilir.

NEVRUZ BAYRAMI

- Bu bayram yazılı olarak ilk kez 2. Yüzyılda Pers, kaynaklarında geçmektedir.
- İran takvimine göre yılın ilk günüdür. Günümüzde İran'da şenlik olarak, Orta Asya Türk topluluklarında ise baharın gelişi olarak kutlanmaktadır.
- Nevruz, Orta Asya ve Türkiye'de 21 Mart günü kutlanır.
- Güne mahsus sümelek denilen buğdaydan yapılan tatlı halka ikram edilir.

- Türk takvimine göre Nevruz yılbaşısıdır ve o gün gece ve gündüz eşittir (ekinoks)
- Nevruz, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde de kutlanmıştır.
- Hatta Osmanlı Dönemi'nde o güne mahsus Nevruziye adlı macun yapılmış ve halka dağıtılmıştır.
- Bu gelenek Manisa'da Mesir macunu geleneği olarak günümüze kadar devam etmiştir.

3. Türklerde Dini Hayat

a) Şamanizm

- Bir dinden ziyade sihir ve büyü olarak göze çarpmaktadır.
- Şamanizm, din olarak görülmemektedir.
- Şaman veya kamlar ölü, şeytan, cin ve perilerle temas kuran, korku ve saygı uyandıran insanlardı.
- Şamanizm'de şifa vericilik esastır.

b) Tabiat Kuvvetlerine İnanma

- Türkler; dağ, tepe, akarsu, ay ve yıldız gibi tabiat varlıklarının kutsal olduğuna inanıyorlardı.
- Bu varlıklarda bir nevi gizli güç bulunduğunu düşünüyorlardı.
- Bu inanışta iyilik ve kötülük seven ruhlar vardı. Kutsal kabul edilen bu ruhlara iduk yer – su adı verilirken, Umay adı verilen tanrıçaların varlığına inanıyorlardı.
- Türklerde kutsal yada taşı vardı, bu taş rüzgâr estiriyor veya yağmur yağıdırıyordu.

- Türkler kutsal kabul ettikleri bu ruhlara ilkbahar ve sonbahar olmak üzere yılda iki kez kurban kesiyorlardı.

c) Atalar Kültürü

- Türkler ölen kişiler veya ataları için kurban kesiyorlardı.
- İnanışa göre atalarının ruhları onları her türlü kötülükten koruyordu.
- Buna bir vefa borcu olarak o kutsal ruhlar için kurban kesiyorlardı.
- Atalarının mezarları kutsaldı ve bu mezarlara saldırı savaş sebebi sayılıyordu.
- Örneğin Attila'nın Bizans'a karşı yaptığı I. Balkan Seferi'nin nedeni Hun mezarlarına karşı yapılan saldırıdır.

d) Gök Tanrı İnancı

- Yukarıdaki inançların yanı sıra Türklerde etkili olan inanç Gök Tanrı'dır.
- Yani kâinat Gök Tanrı tarafından yaratılmıştır.
- Türkler Gök Tanrı'ya Tengri diyorlardı.
- Tengri, yaşatır, öldürür, cezalandırır veya mükâfatlandırır.
- Tengri tektir ve en yüce varlıktır.

Özlemek yanında olma isteğidir.
Gülüşünü görmek birazda.

Ahmet Telli

Gök Tanrı İnancı ile İlgili Bazı Tabirler

☞ Yuğ
Kurgan
Balbal
Uçmağ
Tamu
Kam

Yuğ: Cenaze töreni

Kurgan: Türklerdeki mezarlar ahiret inancından dolayı mezarlara ölen kişi eşyalarıyla gömülüyordu.

Balbal: Ölen bir Türk'ün hayatta iken öldürdüğü düşman adedince heykelin yapıp mezarın başına dikilmesi

Uçmağ: Cennet

Tamu: Cehennem

Kam: Din adamı

- ✓ Bu dinlerin yanı sıra Türkler arasında Buda, Mani, Hristiyanlık, Musevilik ve İslâmiyet'te yayılmıştır.

**Uçurtmayı yükselten rüzgar değildir.
Rüzgara karşı verdiğin mücadeledir.**

Aamir Khan

B) İLK TÜRK – İSLAM DEVLETLERİNDE TOPLUM YAPISI

- ☐ 751 Talas Savaşı sonrası Türkler arasında İslâmiyet yayılmış ve Türkler bu yeni dinin etkisiyle sosyal ve kültürel hayatlarında birçok değişiklik yaşamışlardır.
- ☐ Türkler; Selçuklular Dönemi'nde doğu ve güneyde Fars, Arap ve Hintlilerle, batıda ise Ermeni, Gürcü, Rum ve Süryanilerle karşılaşmıştır.
- ☐ Bu etkileşim Türklerin hem bu uygarlıklarından etkilenmesine hem de bu toplumları etkilemesine neden olmuştur.
- ☐ Türk – İslâm kültürünün oluşmasında kilit konumda olan devlet Karahanlılar'dır.
- ☐ Selçuklu ve Gazneliler'de bu sürece katkıda bulunmuşlardır.

Büyük Selçuklu Devleti'nde Toplum

a) Yönetenler: (hânedan üyeleri, asker, vali ve din adamları)

b) Yönetilenler (halk) olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

- ☐ Türk toplumunda Avrupa'dakine benzer asiller sınıfı veya Hindistan'dakine benzer bir Kast sistemi yoktur.
- ☐ Kanun önünde herkes eşittir. Bundan dolayı bir kişi en üst makamlara kadar yükselebiliyordu.
- ☐ Türk – İslâm Toplumunda Aile
- ☐ Aile; anne, baba ve çocuklardan oluşuyordu.
- ☐ Baba hayatta olduğu müddetçe oğullar ayrılamazdı. Bundan dolayı aynı evde baba, oğul, dede, torun yaşayabiliyordu.
- ☐ Evlilikte samimiyet esastı.
- ☐ Tek eşle evlilik yaygındı.
- ☐ Evde baba hâkimiyeti gözükse de (ataerkil) annenin de söz hakkı vardı.

Türk – İslâm Toplumunda Halk

1. Göçebeler
2. Köylüler
3. Şehirliler olmak üzere üçe ayrılmıştı.

Türk – İslâm Toplumunda Hoşgörü ve Yardımlaşma

- Türk – İslâm toplumunda din adamlarına büyük saygı duyuluyordu. Hükümdarlar dini hoşgörü ve dini hayatın yayılması için çok çalışıyorlardı.
- Bu doğrultuda birçok medreseler inşa etmişlerdir.
- Bu medreselerde birçok âlim ve sufi yetişmiştir.

Bu âlimler arasında ilk göze çarpanlar

- ✓ Ahmet Yesevi
- ✓ Yunus Emre
- ✓ Mevlâna Celâleddin Rumi'dir.

- Türk – İslâm toplumunda hoşgörü egemendi.
- İslâm hukuku her alanda esas alınıyordu.
- Gayrimüslimler, her türlü dini hürriyete sahipti.
- Türk – İslâm toplumunda görülen yardımlaşma vakıflar aracılığıyla yapılıyordu.
- Yolcuların ve tüccarların konaklaması için birçok kervansaray inşa etmişlerdir.

- Devlet birçok yerde darüşşifa (hastane), aşevleri, **bimarhane** (akıl hastanesi) inşa etmiştir.
- Sosyal yardımlaşmada devlete en büyük katkıyı sağlayanlar şüphesiz Ahilerdir.
- Selçuklu hastanelerinde hastalar ücretsiz tedavi edilir ve yine ilaçlar da ücretsiz verilir.

Toplumsal Yaşanti

- Türkler, İslâmiyet'i kabul etseler de kendi kültürlerini de unutmamışlardır.
- Pamuk ve ipekli giysiler giyen Türkler, renk olarak yeşil ve kırmızıyı tercih ediyorlardı.
- Kadınlar süs eşyası olarak yüzük, gerdanlık, toka ve bilezik kullanırken, erkekler ise kıyafetlerinin tamamlayıcısı olarak **börk (başlık)** kullanıyorlardı.
- Oğuz erkekleri uzun saç, bıyık ve kakül bırakıyorlardı.
- Düğün ve nişan merasimleri Türk – İslâm toplumunda yardımlaşmanın zirve yaptığı günlerdi.
- Avcılık, top kapma, koşma, dağa çıkma, cirit ve güreş Türk – İslâm toplumunun önemli sporlarıydı.

Türklerde Yemek

- Türkler yemek yerine aş ismini kullanmıştır.
- Türkler içecek olarak, baldan ürettikleri **sücüv**'ü tüketiyorlardı.
- Türklerdeki en önemli yemekler akıtmak, bulamaç, keşkek, hoşmerim, mantı, samsa, tutmaç, yufka ve yoğurt gösterilebilir.

Bazı Yemekler

Akıtmak: Saç üzerinde yapılan hafif bir hamur yemeğidir. Deve veya koyun sütünden yapılır.

Höşmerim: Yörüklerle ait meşhur peynir tatlısıdır. Rizeliler bu tatlıya "Höşmerli" derler.

Samsa: Uygur Türkleri, kuru bohça şeklindeki hamur yemeğine bu ismi veriyorlardı.

c) KLÂSİK DÖNEM OSMANLI TOPLUM YAPISI**1. Osmanlı Toplumunun Etnik Yapısı**

Türkmenlerden

"Millet-i Sıdıka"

Milliyetçilik Akımı

- ❑ Kuruluş Dönemi'nde Osmanlı toplumunun büyük çoğunluğu **Türkmenlerden** oluşuyordu.
- ❑ Zamanla sınırların genişlemesine paralel olarak Slavlar, Bulgarlar, Rumlar, Araplar, Romanlar ve Ermenilerde Osmanlı sınırları içine dâhil olmuşlardır.
- ❑ Osmanlı Devleti, bu kadar farklı milletleri hoşgörülü bir politika uyguladığından uzun süre idare edebilmiştir.
- ❑ Osmanlı Devleti, Ermeniler için "**Millet-i Sıdıka**" tabirini kullanmıştır.
- ❑ 1789 Fransız İhtilâli'nin yaymış olduğu milliyetçilik akımı Osmanlı idaresi altında yaşayan azınlıkları etkilemiş ve bu milletler birer birer Osmanlı Devleti'nden kopmuşlardır.

2. Osmanlı Toplumunun Sosyal Yapısı**a) Yönetenler**

Padişahın idari ve dini yetki tanıdığı devlet görevlileridir.

Kendi aralarında:

Saray Halkı: (Bu sınıfın en üstünde padişah bulunur.)

Seyfiye: (sadrazam, beylerbeyi, sancak beyleri, neferler, tımarlı sipahiler) Bu sınıf askerlik ve yöneticilik yapıyordu ve vergiden muaf tutulmuşlardı.

İlmiye: (kadılar, kazaskerler, imamlar, müezzinler, şerifler, tarikat şeyhleri, şeyhülislam) Bu sınıfı oluşturan kişilere ulema adı da verilmektedir. Bu sınıfın en kıdemlisi şeyhülislam ve kazaskerdir.

Kalemiye: (defter eminleri, reisülküttap, Anadolu ve Rumeli defterdarı, nişancı) Bir nevi devletin bürokrat kesimidir. Kalemiye mensuplarında usta – çırak ilişkisi göze çarpmaktadır.

b) Yönetilenler

- Bu sınıfa reaya (halk) adı verilmektedir.
- Osmanlı toplumunun büyük bir kısmını oluşturmaktadır.
- Köylüler, şehirliler, göçebeler, askeri, ilmi ve kalemi olmayanlar bu sınıfı oluşturmaktadır.

Yerleşim Durumuna Göre Osmanlı Toplumunu

☞ Köylüler
Şehirliler
Göçebeler

Köylüler: Köylerde oturup, çiftçilikle uğraşıyorlardı. Kendilerine verilen toprağı işler, geçimini sağlar ve devlete vergi öderler.

Şehirliler: Şehirlerde oturup, ticaret ve sanatla uğraşıyorlardı.

✓ Şehirlilerde kendi aralarında:
1) Askeriler
2) Tüccarlar
3) Esnaflar
olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır.

Göçebeler (Konargöçerler):

- Bunlara yörük adı veriliyordu.
- Geçim kaynakları hayvancılıktı.
- Devlete küçükbaş hayvan vergisi (adetiagno), sürülerden alınan vergi (ağıl resmi) ve ayrıca yaylak, kışlak vergisi ödüyordu.
- Göçebeler kavşak ve dağ geçitlerini korumakla görevliydi.
- Gerekli durumlarda askere alınıyorlardı.
- Nehir veya deniz kenarında yaşayanlar donanmaya yardım ediyorlardı.

3) Sosyal Hareketsizlik

a) Yatay Hareketlilik

- Devleti oluşturan fertlerin herhangi bir statü değişmesi olmadan bir yerden başka bir yere göç etmesine denir.
- Orta Asya'dan Anadolu'ya, Balkanlara veya
- Avrupa'ya yapılan göçler örnek olarak gösterilebilir.

b) Dikey Hareketlilik

- Dikey hareketlilikte sınıflar arası geçiş söz konusudur.
- Meselâ yöneten sınıftan yönetilen sınıfa geçme veya yönetilen sınıftan terfi edip yöneten sınıfa geçme gibi.
- Dikey hareketlilik gayrimüslimler için de geçerliydi.
- Meselâ Devşirme sistemi ile bir gayrimüslim sadrazamlık makamına kadar yükselebiliyordu.

4) Millet Sistemi

- Osmanlı Devleti bünyesinde Hristiyan Yahudi, Ermeni gibi farklı etnik gruplar yaşıyordu.
- Devlet uyguladığı politikalar sayesinde bu farklı grupları rahatça bir arada tutmuştur.
- Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u aldıktan sonra buradaki Rum ve Ermenileri özerk cemaatler şekline getirmiş hatta bu unsurların başına bizzat patrik atamıştır.
- Osmanlı özerk cemaatler şeklinde örgütlediği bu unsurlara daha sonra "millet" adını vermiştir.
- Fatih Sultan Mehmet, 1461'de İstanbul'da Gregoryen Ermeni Patrikhanesi'ni kurdu.

- ❑ Bursa **Metropolit-i Ovakim-i Patrik** olarak atadı.
- ❑ Fatih Sultan Mehmet'in başlattığı bu uygulama Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde genişleyerek devam etmiştir.
- ❑ II. Mahmut'a ait aşağıdaki söz, Osmanlının millet sistemine ne kadar önem verdiğini gösterir.

"Ben tebaamdan Müslümanları camide, Hristiyanları kilisede, Yahudileri ise havrada görmek isterim."

- ❑ Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Ermenilere verilen imkânlar daha da artırılmıştır.
- ❑ Yine 1876 ve 1908 yılında açılan Osmanlı Mebusan Meclisi'nde birçok azınlık milletvekili görev yapmıştır.
- ❑ Yahudilerde Osmanlı toplumunun önemli bir unsuruydu. 1492' de Hristiyan zulmünden kaçan Yahudiler,
- ❑ Osmanlı Devleti tarafından kurtarılarak Selânik ve İstanbul'a yerleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde

- ✓ Ermeni, Rum ve Yahudi toplumundan başka
- Süryani
- Nasturi
- Kildani (Keldani)
- toplumları da huzur içinde yaşıyorlardı.

Başarı başkalarının geçirdiği tecrübelerden yararlanmaktadır.

Vehbi Koç

5) Osmanlıda Aile

İslami kurallar

Geniş Aileler

Tek eşle evlilik

Mehir

- ❑ Osmanlı toplumunda aile **İslami kurallara** göre şekilleniyordu.
- ❑ Aile genellikle anne, baba ve küçük çocuklardan oluşmakla birlikte dede, amca ve teyzelerle de birlikte yaşayan aileler vardı.
- ❑ **Geniş aileler** genellikle konaklarda yaşıyorlardı ve bunların hizmetçileri de bulunuyordu.
- ❑ Osmanlı toplumunda **tek eşle evlilik** yaygındı.
- ❑ Boşanma durumunda kadının mağdur olmaması için **mehir** uygulamasına önem verilmiştir.

MEHİR

- Evlenen bir erkeğin nikâh esnasında kadı ve şahitlerin huzurunda kadına verdiği nikâh bedelidir.
- Evlilik kadı tarafından gerçekleştiriliyordu. Evlilik gerçekleştikten sonra bu durum Tereke defterine kaydediliyordu.
- Osmanlıda **evin reisi babadır**. En büyük yardımcısı ise annedir.
- Kadın çeyiz getiriyor ve mehir alıyordu. Bundan dolayı kadın boşanma durumunda bunları talep edebiliyordu.
- Boşanma her ne kadar erkeğin tek taraflı isteğine bağlı gibi gözükse de, İslâm hukuku bu konuda kadına önemli haklar vermiştir.
- Ahşaptan yapılırdı. Evlerde kadınlara ait haremlik ve erkeklere ait selamlık bölümleri bulunmaktadır.

6) Sosyal Dayanışma

Osmanlıda Vakıflar

- Vakıf, zengin kişilerin kazandıkları mallarının bir kısmını ömür boyu insanlığın hizmetine sunmalarıdır.
- Malını vakfeden kişiye vâkif, vakfedilen mala mevkuf, vakfın kuruluş belgesine vakfiye ve vakfın yönetim kuruluna **mütevelli** adı verilir.
- Bir kişinin malını vakfedebilmesi için; özgür, yetişkin ve malın kendisine ait olması gerekir.

- ✓ Vakıf malları satılamaz, başka birine devredilemez veya miras bırakılamazdı.

- Hayır, kurumları ve sosyal müessese olan cami, han, hamam, kervansaray, yol, imarethane gibi müesseseler vakıflar aracılığıyla kurulurdu.
- Genellikle vakıflar pâdişah, vezir, beylerbeyi, valide sultan gibi üst düzey kişiler tarafından kurulmuştur.

Vakıfların Yararları

- Vakıflarda biriken paralar geri ödeme şartıyla tüccarlara veriliyordu. Bu da ticari hayatı canlandırıyor.
- Han, hamam, kervansaray gibi yerlerin işletimi sağlanmıştır.
- İskân faaliyetlerinin gerçekleşmesinde vakıflar faydalı olmuştur.
- Şehir ve kasabaların sosyal ve kültürel ihtiyaçları sağlanmıştır.
- Sağlık ve eğitim faaliyetlerinin yapılması sağlanmıştır.
- Vakıflardan toplanan avarız akçesi sayesinde ortak giderler karşılanmıştır.

- Vakıflar sayesinde birçok eğitim kurumu bu kurumlardan birçok bilim adamı yetişmiş, binlerce ciltlik kütüphane açıldığı gibi, yoksul halka üç öğün yemek veren imarethaneler (aşevi) kurulmuştur.

- ✓ II. Mahmut Dönemi'nde Evkâf-ı Hümayun Nezareti (Vakıflar Bakanlığı) kurularak, tüm vakıflar tek çatı altında toplanmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE SOSYAL YARDIMLAŞMA ÖRNEKLERİ

a) Ahilik

☞ **Hacı Bektaş Veli**
Fütüvvet
Türk Şehirciliği

- Ahi Evran Hazretleri tarafından **Hacı Bektaş Veli**'nin tavsiyeleriyle kurulan esnaf dayanışma teşkilâtıdır.
- Ahiliğin kendine özgü kuralları vardır. Ahilikte iyi ahlâk, doğruluk, kardeşlik ve yardım severlik esastır.

- ✓ Ahiliğin Abbasilerdeki karşılığı Fütüvvet Teşkilatı'dır.
- ✓ Ahilik teşkilâtı ilk olarak 1205'te Kayseri'de kurulmuştur.
- ✓ Ahilik sayesinde Anadolu'da Türkleşme hızlandığı gibi Türk şehirciliği de gelişmiştir.

Ahiliğin Yedi Şartı

1. Cimrilik kapısını bağlamak, lütuf kapısını açmak.
2. Zulüm kapısını bağlamak, hilim ve mülayemet kapısını açmak.
3. Hırs kapısını bağlamak, kanaat ve rıza kapısını açmak.
4. Tokluk ve lezzet kapısını bağlamak, riyazet kapısını açmak.
5. Halktan yana kapısını bağlamak, Hak'tan yana kapısını açmak.
6. Hezeyan kapısını bağlamak, marifet kapısını açmak.
7. Yalan kapısını bağlamak, doğruluk kapısını açmak.

Ahilikte Dereceler

- Yiğit
- Yamak
- Çırak
- Kalfa
- Usta
- Ahi
- Halife
- Şeyh
- Şeyhülmeşayih

b) Sadaka Taşları

- Osmanlı Devleti'ne ait yardımlaşma örneğidir. Bu taşlar 1,5 – 2 m yüksekliğinde olup mermerden yapılmıştır.
- Sadaka verenler parayı çanak şeklindeki oyuğa bırakırlar.

- Bu sayede en hayırlı yardım sayılan gizliden gizliye yardım yapılmış olurdu.
- Dilenmekten çekinen ihtiyaç sahibi günün belli bir vaktinde taşın bulunduğu yere giderek ihtiyacı kadar parayı alabiliyordu.
- Bazen bu taşlardaki paralara haftalar boyunca kimse dokunmuyordu.

c) Zimen Defteri

- Bu defter borçlu ile borcunun yazılı olduğu defterdir.

- Özellikle Ramazan ayında maddi durumu iyi olan insanlar rastgele bir bakkala girip zimen defteri olup olmadığını sorduktan sonra; "Lütfen baştan, ortadan ve sondan şu kadar kişinin borcunu hesaplarmısınız?" diye sorar ve ardından hiç tanımadığı insanların borcunu öderdi. Ardından da "Borçlarını silin, Allah kabul etsin!" der ve oradan ayrılırdı.

7) Toplumsal Yaşanti

- Saray Hayatı (Birun, Enderun, Harem)
- Şehir Hayatı
- Köy Hayatı
- Konar Göçer Hayatı

- Osmanlı toplumunda günlük hayat; saray, şehir, köy ve konargöçer hayatı olmak üzere dörde ayrılır.

a) Saray Hayatı

- Hânedan üyeleri ve yöneticilerin büyük kısmı sarayda yaşıyordu. Devletin idare edildiği sarayların en önemlisi Topkapı Sarayı'dır.

Osmanlı Sarayları;

Birun: Sarayın dış hizmetlerinin görüldüğü yer.

Enderun: Önemli görüşmelerin yapıldığı sarayın iç bölümüdür. Bu bölüm zamanla devlet adamlarını yetiştirilen okul hüviyetini kazanmıştır.

Harem: Pâdişahın aile yaşantısını geçirdiği yer. Buranın baş sorumlusu Harem Ağası'dır. Harem'de de aynen Enderun gibi eğitim – öğretim faaliyetleri yapılmıştır.

b) Şehir Hayatı

- ❑ Ticari hayatın ve kültürel etkinliklerin yaşandığı şehirlerdir.
- ❑ Burada Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar beraberce yaşıyorlardı.
- ❑ Şehirler mahallelerden oluşuyordu. Şehir halkı akşamları cami, kahvehane veya esnaf odalarında toplanıyordu. Bu mekânlarda meddah, karağöz gibi eğlenceler düzenleniyordu.
- ❑ Kadınlar ise kendi aralarında ve evlerde toplanıyorlardı. Osmanlı toplumunda nişan, düğün ve sünnet merasimlerine çok önem verilirdi.
- ❑ Cuma günü tatildi. Cuma günü Müslümanlar camiye, cumartesi günü Yahudiler havraya, pazar günü Hristiyanlar kiliseye gidiyorlardı.
- ❑ Şehirlerde zaman sabah namazı ile başlayıp akşam namazına kadar sürüyordu.
- ❑ Yemek olarak pirinç, et ve sebze, içecek olarak ise boza, pekmez ve bal suyu kullanılıyordu.
- ❑ Osmanlıda ilk kahvehaneler 1554'te İstanbul'da açıldı.

c) Köy Hayatı

- ❑ Köylerde temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır.
- ❑ İmam ve kefhüdalar köy yönetiminden sorumlu idiler. Köyde yaşam yazın bağ ve bahçelerde çalışarak, kışın ise köy odalarında sohbet ederek geçiyordu.
- ❑ Köyler beş altı haneden oluşuyordu. Bunlardan daha büyük olan yerlere ise nahiye veya kaza deniyordu.
- ❑ Köylerde sadece Müslümanlar yaşadığı gibi, Hristiyan ve Müslümanların birlikte yaşadığı köylerde vardır.

d) Konargöçer Hayatı

- Göçebe yaşıyorlardı. Geçim kaynakları hayvancılıktı. Yayla veya kışlaklarda yaşıyorlardı.
- Göçebelerin kurdukları çadırlara ev veya yurt diyorlardı.
- Genellikle kıldan yaptıkları çadırlarda yaşıyorlardı. Başlarında aşiret reisleri vardı.
- Hareketli bir yaşam sürdürdüklerinden at ve deve onların vazgeçilmez binek hayvanlarıdır.

D) TANZİMAT SONRASI OSMANLI TOPLUM YAPISINDA DEĞİŞMELER

- ❑ II. Mahmut Dönemi'yle birlikte tüm Osmanlı halkı için "tebaa" tabiri kullanılmıştır.
- ❑ Gayrimüslimler Müslümanlardan hiçbir konuda ayrı tutulmamış ve tam bir hoşgörü toplumu oluşturulmuştur.
- ❑ 1839 Tanzimat Fermanı ile Müslüman – gayrimüslim herkes eşit sayılmıştır.
- ❑ Bu fermanın devamı niteliğinde olan 1856 İslahat Fermanı ile; Azınlıklar devlet memuru olabilecekti.
- ❑ Banka, okul, şirket ve hastane açabileceklerdi.
- ❑ Ayrıca devlet memuru olabileceklerdi.

- ✓ Osmanlı Devleti bütün bunlarla kaynaşmış bir toplum oluşturmayı hedeflemiştir.
- ✓ Osmanlı toplum yapısındaki değişim kadınlar üzerinde de etkisini göstermiştir. Kadın – erkek eşitliği tartışılır hâle gelmiştir.
- ✓ Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım kadın hakları konusunda savunuculuğu üstlenmiştir.

Değişim kıyafet alanında da kendini göstermiştir.

✓ Memurlar ve halk

sarık yerine fes

şalvar yerine pantolon

✓ Kadınlar ise

ferace ve *yaşmak* yerine *maşkah* (süslü başörtüsü), *yeldirme* (hafif manto) ve sık çarşaf kullanmaya başlamışlardır.

- ❑ Değişime yemek kültürü de uğramıştır.
- ❑ Mesela daha önce kullanılan sini ve sahanların yerini masa, sandalye ve tabaklar almıştır.

Susuyorum gülesim yok ve mecalsizim. Kimse şu halime nazdır demesin. Çok bulutlu, soğuk ve güneşsizim. Kimse bu aralar benden yaz beklemesin.

Anonim

Osmanlı Devleti'nde Sosyal Yardımlaşma Örnekleri

Darülaceze (Yoksul Evi)

Vakıf Gureba Eğitim Hastanesi

Hamidiye Etfal Hastanesi

Darüşşafaka

Darüleytam

Hilâlahmer Cemiyeti (Türk Kızılayı)

Donanma Cemiyeti

Darülaceze (Yoksul Evi)

- 1895 yılında II. Abdülhamit tarafından kurulmuştur. 27.000 m2 lik bir alanda kurulmuştur.
- İdari bina, aceze bölümü, çocuk yuvası, revir, hastane, cami, kilise, sinagog, aş ocağı, fırın, hamam, çamaşırhane ve gasil haneden (ölü yıkama yeri) oluşmaktadır.
- Bu mekânlarda kimsesiz insanlara bakıldığı gibi 0 – 6 yaş arası çocuklara da ücretsiz bakılmaktadır.

Vakıf Gureba Eğitim Hastanesi

- Asıl ismi Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Eğitim Hastanesi'dir.
- İstanbul Fatih semtinde kurulmuştur. Hastane Abdülmecit'in annesi Bezmiâlem Valide Sultan tarafından açılmıştır.

Hamidiye Etfal Hastanesi

- II. Abdülhamit tarafından 1899'da İstanbul'da açılmıştır.
- Bugünkü adı Şişli Etfal Hastanesi'dir Türkiye'deki ilk çocuk hastanesidir.
- II. Abdülhamit'in yedi aylık kızı Hatice Sultan differi hastalığından ölünce bu duruma çok üzülen padişah Dr. İbrahim Bey'e bu hastaneyi kurdurmuştur.

Darüşşafaka

- 1863'te Şefkat Yuvası adıyla Abdülaziz Dönemi'nde açılmıştır.
- Maddi durumu kötü ve yetim çocuklar eğitim görmüştür.
- Okul 1873' ten itibaren eleme yöntemi ile öğrenci almaya başlamıştır.

Darüleytam

- Birinci Dünya Savaşı sırasında yetim ve öksüz çocuklar için açılan yurtlardır.
- İttihat ve Terakki Partisi Dönemi'nde bu yurtlara gelir bulunamadığından çocuklar perişan olmuştur.
- Bu çocukların kabiliyetli olanları zamanla **Darüşşafaka Okulu'na** alındı.
- Zamanla Darüşşafaka tamamen kaldırılmıştır.

Anlamaya çalışma hayat böyledir işte. Hep o kıyamadıklarınız kıyar size.

Anonim

**Hilâl-i Ahmer Cemiyeti
(Türk Kızılayı)**

- Irk, din ayrımı gözetmeden yardımı esas alan bir kurumdur.
- Bu cemiyet ilk olarak 1868 yılında "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kuruldu.
- 1947 yılında Türk Kızılayı adını aldı. Cemiyetin ilk başkanı Rum asıllı Doktor Marko Paşa'dır.

Donanma Cemiyeti

- Cemiyet, Osmanlı Donanması'nın güçlendirilmesi amacıyla İstanbul'da açıldı.
- Halk, öğrenci ve esnaflardan cemiyete ilgi arttı. Zamanla Anadolu'ya da yayıldı.
- Pâdişah V. Mehmet Reşat Cemiyet'e katkı sağlayanlara "Donanma İane Madalyası" verdi.
- Dernek 2 Nisan 1919' da kapatılmıştır.

E) ÇAĞDAŞ TÜRK TOPLUMU

- Bünyesinde çok farklı milletleri barındıran Osmanlı Devleti, 19. yüzyıl sonlarında ciddi toprak kayıplarına uğramış ve kaybedilen topraklardan Anadolu'ya göç dalgası yaşanmıştı.
- Bu durum Osmanlı nüfus yapısında önemli değişikliklere neden olmuştu.
- Dünya Savaşı ile Osmanlı Devleti yıkılmış ve Anadolu toprakları işgale uğramıştı.
- İşgâli kabul etmeyen Türk toplumu tam bir var olma – yok olma mücadelesi vermiştir.

- ❑ Milli Mücadele'yi kazanan Türk halkı 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile bağımsızlığını kazanmıştır.
- ❑ Türk halkı ulusal bağımsızlıkla ulusal egemenlik mücadelesini birlikte vermiş ve hızlı bir şekilde imparatorluktan milli devlete geçmiştir.
- ❑ Yeni Türk Devleti de halkı arasında hiçbir ayırım yapmamış ve “**vatandaş**” tabirini kullanmıştır.
- ❑ Seviyeli bir toplum oluşturmayı hedefleyen Mustafa Kemal, birçok inkılâba imza atmıştır.

Eğitim Alanında İnkıplar

- ❑ Tevhid-i tedrisat Kanunu kabul edildi. (3 Mart 1924)
- ❑ Yeni Türk Alfabesi'nin kabulü (1 Kasım 1928)
- ❑ Türk Tarih Kurumu'nun Açılması (1931)
- ❑ Türk Dil Kurumu'nun Açılması (1932)

Toplumsal Alanında İnkıplar

- ❑ Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması
- ❑ Kılık – kıyafet yasası
- ❑ Soyadı Kanunu'nun kabulü
- ❑ Takvim, saat ve ölçülerde değişiklik yapılması

Aşkın her halini gördüm, artık ne hali varsa görsün.

Anonim

Çağdaş Türk Toplumunda Kadın

- ❑ Osmanlı Devleti Dönemi'nde **Ahmet Cevdet Paşa**'nın hazırladığı “**Mecelle**” adlı kanun kitabı kadın hakları konusunda yetersizdi.
- ❑ Bu durumu gören Yeni Türk Devleti **17 Şubat 1926' da İsviçre Medeni Kanunu'nu kabul etmiştir.** Medeni Kanun ile Türk kadını şu haklara kavuşmuştur:
 - ❑ Toplumsal ve ekonomik alanda kadın – erkek eşitliği sağlanmıştır.
 - ❑ Kadınlar istediği mesleğe girme hakkını elde etmiştir. Tek eşle evlilik ve resmi nikâh zorunluluğu getirilmiştir.
 - ❑ Miras, boşanma ve şahitlikte kadın – erkek eşitliği sağlanmıştır.
 - ❑ Türk kadını Medeni Kanun ile bu hakları elde ettiyse de henüz siyasi haklarına kavuşamamıştı.

👉 Türk kadını;

1930 yılında belediye seçimlerine,
1933 yılında muhtarlık seçimlerine,
1934 yılında milletvekiliği seçimlerine
 katılma hakkını elde etmiştir.

- ✓ Türk kadını siyasal haklar konusunda birçok Avrupa devletine örnek olmuştur.
- ✓ İlk kadın milletvekimiz Satı Kadın olup 1935 - 1939 yasama döneminde TBMM'ye on beş kadın milletvekili girmeyi başarmıştır.

Toplumsal alanda çağdaşlaşmayı hedefleyen Mustafa Kemal başka yenilikler de yapmıştır.

Bu yenilikler şunlardır:

- ❑ **Ankara Radyosu kuruldu.**
Yapılan yeniliklerin halka duyurulması amacıyla radyo kurulmuştur. Ankara Radyosu 1927'de Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi tarafından devreye sokulmuştur.
- ❑ İstanbul Şehir Tiyatrosu kurulmuştur.
- ❑ 1930' da Opera Cemiyeti kurulmuştur.
- ❑ Darülfünun, İstanbul Üniversitesi adını almıştır.
- ❑ Lâtin Alfabesi'nin halka öğretilmesi amacıyla **Halkevleri açılmıştır.**
- ❑ Halkevleri ilk olarak 1931' de Adana, Afyon, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, İstanbul, İzmir, Konya ve Van gibi illerde açılır.

Diğer adı **Ulusevi**'dir.
- ❑ Demokrat Parti Dönemi'nde Halkevleri 1951 yılında kapatılmıştır.

Avucu kadar yüreği olmayan insanların kürek gibi dili var...

Anonim

